

Informatīvi skaidrojošais materiāls Obligātās veselības pārbaudes

Šī informatīvi skaidrojošā materiāla mērķis ir palīdzēt darba devējiem un darba aizsardzības speciālistiem izprast normatīvo aktu prasības attiecībā uz nodarbināto obligāto veselības pārbaudi (turpmāk – OVP) veikšanas kārtību. Šobrīd ir spēkā Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumi Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” (turpmāk – MK 219).

MK 219 nosaka kārtību, kādā veicama OVP tiem nodarbinātajiem, kuru veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt veselībai kaitīgi darba vides faktori, un tiem nodarbinātajiem, kuriem darbā ir īpaši apstākļi. Nepieciešams atcerēties, ka šie noteikumi neattiecas uz OVP jūrniekiem, karavīriem, gaisa kuģu apkalpes locekļiem un gaisa satiksmes vadības dispečeriem, kā arī leklīlietu ministrijas sistēmas iestāžu un leslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm.

Kāpēc ir jāveic obligātās veselības pārbaudes?

Pirmkārt, OVP veikšana ir Latvijas Republikas (turpmāk – LR) normatīvo aktu prasība, taču OVP veikšanai ir arī praktiski apsvērumi, tās ir vajadzīgas gan darba devējiem, gan nodarbinātajiem.

OVP nepieciešams veikt, lai:

		Piemēri
1.	noteiktu, vai nodarbinātā veselības stāvoklis pieļauj strādāt darba vietās, kur sastopami konkrēti darba vides riska faktori;	cilvēks ar smagām aknu slimībām nevar strādāt ar ķīmiskajām vielām, kas izraisa toksisku aknu bojājumu
2.	noteiktu, vai nodarbinātais var veikt darbu konkrētos darba apstākļos, ņemot vērā, ka veselības traucējumu dēļ var notikt nelaimes gadījums darbā ar pašu nodarbināto vai apkārtējiem;	cilvēks ar epilepsiju nevar strādāt par kravas celtņa operatoru
3.	noteiktu, vai nodarbinātajam nav kāds veselības traucējums, kas konkrēto darba vides riska faktoru ietekmē var saasināties vai kļūt smagāks;	cilvēkam ar hronisku bronhītu darbs putekļos var izraisīt biežākus saasinājumus un neatgriezeniskus elpceļu bojājumus, tāpēc viņš nevar strādāt puteklainā vidē
4.	savlaikus identificētu veselības traucējumus, kas radušies darba vides kaitīgo faktoru ietekmes rezultātā;	strādājot ar motorzāģi, pakāpeniski var attīstīties lokālā vibrācijas slimība, kura progresē vairāku gadu garumā. Diagnosticējot slimību agrīnā stadijā, ārstēšana un rehabilitācija būs daudz efektīvāka.
5.	identificētu, vai nodarbinātajam nav attīstījusies kāda vispārēja rakstura saslimšana, kuras dēļ nodarbinātā veselības stāvoklis neatbilst veicamajam darbam.	paaugstināts asinsspiediens vai koronārā sirds slimība var pasliktināties līdz tādai stadijai, ka darbs naktīs vairs nav pieļaujams

Regulāri un kvalitatīvi veiktas OVP ļauj laikus atklāt kaitīgo faktoru ietekmi uz nodarbināto veselību un izstrādāt preventīvus pasākumus, lai novērstu šo kaitīgo faktoru ietekmi, nepieļaujot nodarbināto saslimšanu, kā arī ļauj atklāt arodslimības, ar darbu saistītas slimības un vispārēja rakstura slimības agrīnās stadijās, kad iespējama efektīva ārstēšana un rehabilitācija. Tādējādi darba devējam ilgstoši būs veseli, kvalificēti un darbaspējīgi nodarbinātie, kas savukārt ļoti tieši ietekmē saražotās produkcijas vai sniegto pakalpojumu apjomu un/vai kvalitāti.

Papildus tam vairāki LR normatīvie akti nosaka, ka OVP rezultāti jāizmanto, veicot darba vides riska novērtējumu un nosakot veicamos darba aizsardzības pasākumus, taču faktiski dzīvē šo prasību izpildīt ir grūti (sk. jautājumu "Kādas problēmas visbiežāk rodas OVP rezultātu izmantošanā?").

Kurām darbinieku grupām veic obligātās veselības pārbaudes?

Atbilstoši MK 219 prasībām OVP ir jāveic divām nodarbināto grupām:

- personām, kuru veselības stāvokli ietekmē vai ietekmēs veselībai kaitīgi darba vides faktori;
- personām, kuras ir nodarbinātas vai tiks nodarbinātas darbā īpašos apstākļos.

Minētās nodarbināto grupas darba devējs nosaka, veicot darba vides riska novērtējumu. Atbilstoši Latvijas Republikas 2001. gada 20. jūnija Darba aizsardzības likumam (turpmāk – LR 20.06.2001. Darba aizsardzības likums) un Ministru kabineta 2007. gada 2. oktobra noteikumiem Nr. 660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" (turpmāk – MK 02.10.2007. noteikumi Nr. 660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība") darba devējam ir jāizstrādā šādi saraksti:

- to darbinieku saraksts, kuru veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt veselībai kaitīgie darba vides faktori;
- to darbinieku saraksts, kuri ir nodarbināti darbā īpašos apstākļos.

MK 02.10.2007. noteikumi Nr. 660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" pieļauj iespēju minētos sarakstus apvienot ar citiem nepieciešamajiem darba aizsardzības sarakstiem, kas ļauj darba devējam izvēlēties sev ērtāko dokumentu noformēšanas veidu. Svarīgi atcerēties, ka šie saraksti ir jāpārskata reizi gadā un jāuzglabā trīs gadus.

MK 219 un citi Ministru kabineta noteikumi nosaka, ka darba devējs papildus periodiskajām veselības pārbaudēm nodrošina attiecīgajā darba vietā nodarbināto veselības pārbaudi arī citās situācijās. Piemēram, ja nodarbinātais sūdzas par redzes traucējumiem, kurus varētu būt izraisījis darbs ar displeju, – to nosaka gan MK 219 4.2.2.4.punkts, gan Ministru kabineta 2002. gada 6. augusta noteikumi Nr. 343 "Darba aizsardzības prasības, strādājot ar displeju" (turpmāk – MK 06.08.2002. noteikumi Nr. 343 "Darba aizsardzības prasības, strādājot ar displeju").

Atsevišķās situācijās darba devējam ir jānodrošina arī citu veselības pārbažu veikšana (sk. jautājumu "Citas veselības pārbaudes").

Kādas OVP iespējamas?

OVP iedala:

- pirmreizējās – veic personām pirms stāšanās darbā (darba tiesisko vai valsts civildienesta tiesisko attiecību uzsākšanas);
- periodiskās – veic nodarbinātajiem periodiski atkarībā no darba vidē esošajiem kaitīgajiem faktoriem un to iespējamās iedarbības;
- ārpuskārtas (papildu):
 - ja mainījušies veselībai kaitīgie darba vides faktori vai īpašie apstākļi,
 - pēc arodslimību ārsta norādījuma, ja nodarbinātie strādā līdzīgos darba apstākļos kā nodarbinātais, kuram arodslimību ārsts konstatējis arodslimības pazīmes,
 - ja arodslimību ārsts obligātās veselības pārbaudes kartē pie īpašajām piezīmēm un ieteikumiem norādījis nākamo ārpuskārtas (papildu) veselības pārbaudes termiņu,
 - pēc nodarbinātā vai uzticības personu pieprasījuma, ja ir pamats domāt, ka veselībai kaitīgie darba vides faktori kaitīgi ietekmē nodarbinātā veselību,
 - pēc darba devēja iniciatīvas, lai pārliecinātos, ka nodarbinātā veselības stāvoklis atbilst veicamajam darbam, piemēram, nodarbinātais bieži vai ilgstoši slimo.

Ko nozīmē "kaitīgie darba vides faktori"?

LR normatīvajos aktos nav precīzi definēts termins "kaitīgie darba vides faktori". Ar šo terminu saprot vides vai darba procesa faktoros, kas var nelabvēlīgi ietekmēt nodarbināto veselības stāvokli un ilgstošas, intensīvas iedarbības rezultātā izraisīt slimības. Atbilstoši LR 20.06.2001. Darba aizsardzības likumam darba vidē sastopami fizikālie, ķīmiskie, psiholoģiskie, bioloģiskie, fizioloģiskie un citi faktori, kuriem nodarbinātais ir pakļauts vai var tikt pakļauts, veicot savu darbu. No OVP veikšanas viedokļa nepieciešams atcerēties, ka MK 219 1. pielikums ietver kaitīgo darba vides faktoru uzskaitījumu, jo OVP laikā veicamie izmeklējumi un nepieciešamo ārstu konsultācijas, kā arī OVP veikšanas biežums ir tieši atkarīgs no kaitīgā faktora un tā līmeņa konkrētā darba vietā.

Kā noteikt kaitīgos darba vides faktoros?

Darba vides riska novērtēšanas kārtību Latvijā nosaka MK 02.10.2007. noteikumi Nr. 660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība", taču atbilstoši LR 20.06.2001. Darba aizsardzības likuma 6. pantam un minēto noteikumu 15. punktam darba devējam ir tiesības piemērot darba vides riska novērtēšanai tādas metodes un standartus, kas atbilst uzņēmuma tehniskajiem un ekonomiskajiem resursiem, kā arī darba apstākļiem, ja šī metodika nav mazāk pilnīga par MK 02.10.2007. noteikumos Nr. 660 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" izvirzītajām prasībām. Veicot darba vides riska novērtējumu, darba devējs nosaka darba vidē esošos kaitīgos faktoros un to nodarbināto loku, kas ir pakļauti šo faktoru iedarbībai. Būtiska loma precīzā OVP noteikšanā ir laboratorisko mērījumu veikšanai, jo OVP veikšanas biežums ir tieši atkarīgs no kaitīgā faktora līmeņa (piemēram, ķīmiskās vielas koncentrācijas darba vides gaisā).

Ko nozīmē "darbs īpašos apstākļos"?

MK 219 definē darbus īpašos apstākļos kā bīstamus darbus, kur pastāv augsts nelaimes gadījumu risks pašam nodarbinātajam vai apkārtējiem. Šo noteikumu 2. pielikumā ir dots tādu darbu saraksts, kuros darbinieks, veicot savus darba pienākumus, sev un citiem tuvumā esošiem nodarbinātajiem var radīt palielinātu risku ciest nelaimes gadījumos. Šajā sarakstā minēti tādi darbi kā:

- darbs augstumā (ja darbs tiek veikts vairāk nekā 1,5 m attālumā no grunts, pārseguma vai darba sastatnes virsmas, virs kuras tiek veikti darbi);
- dažādu kravas celtnu vadītāju darbs, dažādu iekārtu, kas paredzētas cilvēku pacelšanai augstāk nekā 1,5 m virs zemes, apkalpošana;
- stropēšanas darbi;
- darbs uz pārvietojamām kāpnēm, ja jāpakāpjas augstāk nekā 1,5 m;
- darbi ekspluatācijā esošās elektroietaisēs ar spriegumu 50 V un lielāku;
- darbi, kas tiek veikti slēgtās pazemes telpās, šahtās, slēgtās cisternās;
- darbs ar bīstamām iekārtām, kas atrodas zem spiediena, t.sk. katliekārtu apkalpošana;
- spridzināšanas darbi, arī pirotehnikas spridzināšanas darbi;
- darbi, kurus veicot nepieciešams lietot gāzmaskas;
- autoiekrāvēju un motobloku vadīšana u.c.

Kam veic pirmreizējās veselības pārbaudes?

Uz pirmreizējo veselības pārbaudi nosūta visas personas pirms darba tiesisko attiecību vai valsts civildienesta tiesisko attiecību uzsākšanas atbilstoši visiem identificētajiem riska faktoriem, kuriem persona būs pakļauta.

Cik bieži jāveic periodiskās veselības pārbaudes?

OVP veikšanas biežums ir atkarīgs no konkrētā kaitīgā faktora vai no tā iedarbības pakāpes, kā arī no konkrētā darba īpašos apstākļos. Periodisko OVP biežums var būt vienu reizi gadā, vienu reizi divos gados un vienu reizi trīs gados, taču periodiskums ir jānosaka pašam darba devējam, veicot darba vides riska novērtējumu.

Reizi trijos gados OVP veic, ja:

- ķīmisko vielu ekspozīcijas indekss ir robežās no 0,5 līdz 0,75 (stikāk sk. jautājumu "Kā noteikt OVP veikšanas biežumu, izmantojot laboratorisko mērījumu rezultātus?");
- nodarbinātais pakļauts troksnim robežās no 80 līdz 85 dB (A);

Obligātās veselības pārbaudes

- nodarbinātais pakļauts tādām fizikālo darba vides faktoru iedarbības līmenim, kas pārsniedz atbilstošajam fizikālajam faktoram noteiktās ekspozīcijas darbības vērtības, nepārsniedzot ekspozīcijas robežvērtības, piemēram, nodarbinātais pakļauts:
 - visa ķermeņa vibrācijai robežās no 0,5 līdz 1,15 m/s²,
 - plaukstas–rokas vibrācijai robežās no 2,5 līdz 5 m/s²;
- nodarbināto veselību darba vidē ietekmē optiskais starojums, kas nepārsniedz noteiktās ekspozīcijas robežvērtības;
- nodarbināto veselību darba vidē ietekmē tādi MK 219 1. pielikumā minēti veselībai kaitīgie darba vides faktori, kuriem nav noteiktas robežvērtības (piemēram, dažādas fiziskas pārslodzes, darbs ar datoru u.c.).

Reizi divos gados OVP veic, ja:

- ķīmisko vielu ekspozīcijas indekss ir robežās no 0,75 līdz 1,0 (sīkāk sk. jautājumu “Kā noteikt OVP veikšanas biežumu, izmantojot laboratorisko mērījumu rezultātus?”);
- darba vietā uz nodarbināto iedarbojas vairākas ķīmiskās vielas ar līdzīgu (sinerģisku) darbību un šo vielu ekspozīcijas indeksu summa ir lielāka par 0,75, bet mazāka par 1,0;
- nodarbinātos nodarbina darbā īpašos apstākļos (atbilstoši MK 219 2. pielikumam).

Reizi gadā OVP veic, ja:

- nav veikti nepieciešamie kaitīgā faktora mērījumi, t.i. darba vidē pastāv kaitīgais darba vides faktors, kuram ir noteiktas ekspozīcijas robežvērtības un, lai novērtētu tā ietekmi uz nodarbināto, nepieciešams veikt mērījumus (šī prasība attiecas gan uz fizikālajiem faktoriem – troksni, vibrāciju, gan uz ķīmiskajām vielām);
- ķīmisko vielu ekspozīcijas indekss ir lielāks par 1,0 (sīkāk sk. jautājumu “Kā noteikt OVP veikšanas biežumu, izmantojot laboratorisko mērījumu rezultātus?”);
- darba vietā uz nodarbināto iedarbojas vairākas ķīmiskās vielas ar līdzīgu (sinerģisku) darbību un šo vielu ekspozīcijas indeksu summa ir lielāka par 1,0;
- nodarbinātais pakļauts troksnim, kas lielāks par 85 dB (A);
- nodarbinātais pakļauts tādām fizikālo darba vides faktoru iedarbības līmenim, kas pārsniedz atbilstošajam faktoram noteiktās ekspozīcijas robežvērtības, piemēram, nodarbinātais pakļauts:
 - visa ķermeņa vibrācijai, kas lielāka par 1,15 m/s²,
 - plaukstas–rokas vibrācijai, kas lielāka par 5 m/s²;
- nodarbinātā veselības stāvokli darbā ietekmē kancerogēnas vielas (piemēram, benzols, cietkoksnes putekļi u.c. kancerogēnas vielas saskaņā ar Ministru kabineta 2008. gada 29. septembra noteikumiem Nr. 803 „Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar kancerogēnām vielām darba vietās”).

Divas reizes gadā OVP veic, ja nodarbinātais darba vidē ir pakļauts vai tiks pakļauts paaugstinātas atmosfēras spiedienam darbā, kas saistīts ar ieniršanu zem ūdens dziļāk par 60 m.

Kad nav jāveic OVP?

Ja darba vietās kaitīgo faktoru līmeņi ir tik zemi, ka tie nevar nodarīt kaitējumu nodarbināto veselībai, tad OVP var neveikt. Šajā gadījumā svarīgākais ir precīzs darba vides riska faktoru novērtējums un veikto darba vides laboratorisko mērījumu rezultātu analīze. Daži piemēri:

- nodarbinātais darbu pie datora veic mazāk kā vidēji divas stundas dienā;
- nodarbinātais strādā piespiedu pozā mazāk kā 50 % no sava darba laika;
- ķīmisko vielu ekspozīcijas indekss ir mazāks par 0,5 (sīkāk sk. jautājumu “Kā noteikt OVP veikšanas biežumu, izmantojot laboratorisko mērījumu rezultātus?”);
- trokšņa līmenis darba vidē ir zemāks par 80 dB (A);
- nodarbinātais pakļauts tādām fizikālo darba vides faktoru iedarbības līmenim, kas nepārsniedz atbilstošajam fizikālajam faktoram noteiktās ekspozīcijas darbības vērtības, piemēram, nodarbinātais pakļauts:
 - visa ķermeņa vibrācijai līdz 0,5 m/s²,

Obligātās veselības pārbaudes

- plaukstas–rokas vibrācijai līdz 2,5 m/s².

Kā noteikt obligāto veselības pārbažu veikšanas biežumu, izmantojot laboratorisko mērījumu rezultātus?

Ja darbs ir saistīts ar ķīmiskajām vielām vai maisījumiem, tad OVP veikšanas biežums ir tieši atkarīgs no attiecīgās vielas koncentrācijas darba vides gaisā, un to var noteikt, veicot darba vides laboratoriskos mērījumus.

Pēc laboratorisko mērījumu rezultātu saņemšanas nepieciešams aprēķināt ķīmiskās vielas ekspozīcijas indeksu, ko iegūst, dalot ķīmiskās vielas koncentrāciju (nosaka, veicot mērījumus) darba vides gaisā ar aroda ekspozīcijas robežvērtību (atrodama Ministru kabineta 2007. gada 15. maija noteikumos Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskaņā ar ķīmiskām vielām darba vietās"):

$$EI = \frac{C}{AER}, \text{ kur}$$

El – ķīmiskās vielas ekspozīcijas indekss,

C – ķīmiskās vielas koncentrācija (aroda ekspozīcijas koncentrācija) darba vides gaisā,

AER – aroda ekspozīcijas robežvērtība.

Tālāk OVP veikšanas biežumu nosaka atbilstoši tabulai.

Ķīmiskās vielas ekspozīcijas indekss	OVP veikšanas biežums
Mazāks par 0,5	OVP atbilstoši konkrētajai ķīmiskajai vielai nav jāveic
0,5-0,75	1 x 3 gados
0,75-1	1 x 2 gados
Vairāk par 1,0	Reizi gadā

Piemērs.- Izraksts no testēšanas pārskata un aprēķini

Testēšanas process: putekļu un ķīmisko vielu paraugi ņemti atbilstoši pasūtītāja norādījumam tā norādītajās darba vietās. Gaisa paraugi tika ņemti ar individuālajiem paraugņēmējiem, kuru uztvērējfiltri novietoti darbinieka elpošanas zonā.

Izraksts no testēšanas pārskata				Aprēķini	
Darba vietas apraksts	Mērāmie parametri, mērvienība	Mērījumu rezultāts (vidējais lielums $M \pm u^*$)	Aroda ekspozīcijas robežvērtība (AER **)	Ekspozīcijas indekss (EI), $EI = C/AER$	OVP periodiskums
Galdniecība. Darbs ar garenzāģi	Putekļi (koka), mg/m ³	7,8 ± 1,2	6	$EI = 7,8/6 = 1,3$	1 x gadā
Darbnīcas, metinātāja darba vieta (ārā)	Metināšanas aerosols, mg/m ³	2,3 ± 0,4	4	$EI = 2,3/4 = 0,6$	1 x 3 gados

* Vidējiem lielumiem uzrādīta paplašināta nenoteiktība, kura noteikta kā vidējā kvadrātiskā novirze, kas reizināta ar pārklāšanās koeficientu 2, nodrošinot 95% ticamības līmeni.

** AER – aroda ekspozīcijas robežvērtības atbilstoši Ministru kabineta 2007. gada 15. maija noteikumiem Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskaņā ar ķīmiskām vielām darba vietās".

Kas vēl jāzina par obligātajām veselības pārbaudēm, ja darbs saistīts ar ķīmisko vielu vai maisījumu iedarbību?

Atbilstoši Ministru kabineta 2007. gada 15. maija noteikumu Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskaņā ar ķīmiskām vielām darba vietās" (turpmāk – MK 15.05.2007. noteikumi Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskaņā ar ķīmiskām vielām darba vietās") grozījumiem darba devējam obligātās

veselības pārbaudes kartē jānorāda informācija par ķīmiskajām vielām, to iedarbības veidu, ilgumu un koncentrāciju darba vides gaisā (skatīt piemēru pielikumā).

Kas jāzina par obligātajām veselības pārbaudēm, ja darbs saistīts ar bioloģisko faktoru iedarbību?

Ja, veicot darba vides riska novērtējumu, tiek identificēts, ka nodarbinātais ir pakļauts tādu bioloģisko aģentu iedarbībai, kas var izraisīt inficēšanos, tajā skaitā 2., 3. un 4. grupas bioloģiskie aģenti (baktērijas, vīrusi, sēnes, parazīti) atbilstoši Ministru kabineta 2002. gada 21. maija noteikumiem nr. 189 „Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar bioloģiskajām vielām”, tad, nosūtot uz obligāto veselības pārbaudi, kartē ir konkrēti jānorāda attiecīgais bioloģiskais faktors. Tas nepieciešams, lai ārstniecības iestādē zinātu, kādas pārbaudes jāveic. Piemēram, ja nodarbinātajam ir bijusi piesūkusies ērce un tas ir fiksēts ar nelaimes gadījuma aktu, tad jānorāda gan ērcu encefalīts, gan Laima boreliozes.

Kas apmaksā obligātās veselības pārbaudes?

Atbilstoši LR 20.06.2001. Darba aizsardzības likuma 15. pantam visus izdevumus (tai skaitā par laboratoriskajiem un funkcionālajiem izmeklējumiem), kas saistīti ar nodarbināto periodiskajām OVP, sedz darba devējs.

Izdevumus, kas saistīti ar pirmreizējām OVP, pēc savstarpējas vienošanās sedz attiecīgā persona no saviem līdzekļiem vai darba devējs.

Cik ilgā laikā jāveic obligātā veselības pārbaude?

Nodarbinātais nevar uzsākt darbu, ja nav veikta OVP un nav pieejama OVP karte ar atzinumu par veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam, taču konkrēts termiņš nav noteikts – tā ir potenciālā darbinieka un darba devēja vienošanās.

Savukārt periodiskās un ārpuskārtas veselības pārbaudes veikšanai darba devējs nosaka noteiktu laiku, ne mazāku par četrām nedēļām. Visbiežāk šo laiku darba devējs norāda rīkojumā, ar kuru nodarbinātais tiek nosūtīts uz OVP.

Kas un kā noformē obligātās veselības pārbaudes kartes?

Nosūtot nodarbinātos uz OVP, darba devējs vai viņa pilnvarota persona aizpilda OVP kartes I sadaļu "Norīkojums uz obligāto veselības pārbaudi". Šīs kartes paraugs ir dots MK 219 3. pielikumā. Karti nepieciešams aizpildīt divos eksemplāros – vienu eksemplāru pēc tam, kad ārsts tos aizpildījis, sniedzot atzinumu par veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam, atdod darba devējam, otru – uzglabā nodarbinātā ambulatorajā kartiņā ārstniecības iestādē.

Kāda ir dokumentu uzglabāšanas kārtība?

Darba devējs uzglabā OVP kartes ne mazāk kā 10 gadus. Pēc tam tās nodod arhīvā atbilstoši normatīvajiem aktiem par dokumentu glabāšanu un nodošanu arhīvā. Atsevišķās situācijās LR normatīvie akti nosaka, ka OVP kartes ir glabājamās ilgāk. Piemēram, ja nodarbinātie darba vidē ir pakļauti azbesta iedarbībai, tad atbilstoši Ministru kabineta 2004. gada 12. oktobra noteikumiem Nr. 852 "Darba aizsardzības prasības darbā ar azbestu" veselības pārbaudes rezultāti darba devējam jāglabā 40 gadus pēc tam, kad pārtraukta nodarbināto saskare ar azbestu vai azbestu saturošiem produktiem, un pēc tam likumā noteiktajā kārtībā jānodod arhīvā. Līdzīgas prasības nepieciešams ievērot, ja nodarbinātie darba vidē saskaras ar ķīmiskajām vielām (MK 15.05.2007. noteikumu Nr. 325 "Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās" grozījumi) vai ir pakļauti kancerogēnu (jeb ļaundabīgos audzējus izraisošu) vielu iedarbībai (Ministru kabineta 2008. gada 29. septembra noteikumi Nr. 803 „Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar kancerogēnām vielām darba vietās”).

Vai veselības pārbaudes atzinums ir derīgs iesniegšanai citam darba devējam?

Atzinumi par veiktajām veselības pārbaudēm ir derīgi iesniegšanai citiem darba devējiem, ievērojot vairākus nosacījumus:

- ja darba vides faktori vai īpašie darba apstākļi ir līdzīgi;

Obligātās veselības pārbaudes

- iesniegšana citam darba devējam notiek šajos noteikumos noteiktajā laika posmā attiecībā uz nākamās periodiskās veselības pārbaudes veikšanu (piemēram, strādājot ar datoru – 3 gadus no OVP veikšanas brīža);
- ja darba devējam tiek iesniegta iepriekšējā darba vietā vai blakusdarbā veiktās veselības pārbaudes kartes kopija (t.sk. ja tā ir bijusi veselības pārbaude pirms darba līguma noslēgšanas).

Šādi atzinumi ir derīgi gadījumos, ja veiktas pirmreizējās, kā arī periodiskās veselības pārbaudes (piemēram, darbinieks maina darbu vai strādā blakusdarbus). Šādās situācijās nākamās veselības pārbaudes ir veicamas atbilstoši kaitīgo faktoru līmenim (sk. jautājumu „Cik bieži jāveic periodiskās veselības pārbaudes?”).

Piemērs.

2011. gada martā grāmatvedim, kurš strādās ar datoru, pirms darba līguma noslēgšanas veic OVP (atbilstoši MK 219 1. pielikuma 4.11. punktam “Darbs ar datoru (darbs ar displejiem un darbstacijām)”. Līdz 2014. gada martam minētā OVP karte ir derīga iesniegšanai citam darba devējam, ja nodarbinātais maina darba vietu vai paralēli uzsāk darbu pie cita darba devēja, bet abos šajos darbs tiek veikts tikai darbs ar datoru.

Ja nodarbinātais darba devējam pieprasa veiktās OVP kartes kopiju, tad darba devējam ir pienākums sagatavot apliecinātu OVP kartes kopiju un izsniegt to nodarbinātajam (apliecinājumu sniedz pats darba devējs).

Vai ir derīga citā Eiropas Savienības valstī izsniegta obligāto veselības pārbaudes karte?

Ja nodarbinātajam atbilstoši darba vietā pastāvošajiem veselībai kaitīgajiem darba vides faktoriem ir veikta veselības pārbaude kādā citā Eiropas Savienības dalībvalstī, uz OVP šo nodarbināto nenosūta, ja ir pieejams atzinums no attiecīgās valsts. Atzinums par personas veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam ir derīgs visā šo noteikumu noteiktajā laikposmā attiecībā uz nākamās periodiskās veselības pārbaudes veikšanu atbilstoši darba vides faktoriem vai darba apstākļiem. Pēc Valsts darba inspekcijas pieprasījuma darba devējs nodrošina, lai ārsta atzinums par personas veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam būtu tulkots valsts valodā.

Kādas veselības pārbaudes veicamas uz laiku nodarbinātajiem?

Ja darba devējs pieņem darbā cilvēku uz noteiktu laiku, kas ir mazāks par gadu, tad OVP ir jāveic, ja:

- nodarbinātais veiks darbu īpašos apstākļos, kas minēti MK 219 2. pielikumā;
- darba vides kaitīgo faktoru līmeņi ir tik augsti, ka periodiskās OVP jāveic vienu reizi gadā (sīkāk sk. jautājumu „Cik bieži jāveic periodiskās veselības pārbaudes?”).

Ja kopš iepriekšējās nodarbinātības pagājis mazāk kā gads un nodarbinātais atkārtoti veiks to pašu darbu, tad OVP veic parastajā kārtībā. Visos pārējos gadījumos OVP uz laiku nodarbinātajiem nav jāveic.

Kādas veselības pārbaudes veicamas personām, kas jaunākas par 18 gadiem?

Personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, pieņem darbā tikai pēc iepriekšējas medicīniskās apskates, un tām līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai ik gadu jāveic obligātā medicīniskā apskate. Tas nozīmē, ka, pirms šāda persona stājas darba attiecībās, no ģimenes ārsta ir jāatnes izziņa, ka viņš vispār drīkst strādāt, neatkarīgi no tā, vai darba līgums būs uz noteiktu vai nenoteiktu laiku. Šī izziņa ir jāpieprasa katru gadu, kamēr persona sasniedz 18 gadu vecumu.

Ja persona līdz 18 gadu vecumam tiek nodarbināta uz noteiktu laiku, ne ilgāku par trim mēnešiem (piemēram, kad skolā ir brīvlaiks), OVP var neveikt, ja darba devējs saņem ģimenes ārsta izziņu par šī jaunieša veselības stāvokli.

Pastāvīgā darbā ir atļauts pieņemt pusaudzi no 15 gadu vecuma, kurš ir ieguvis pamatizglītību. Darbus, kuros ir aizliegts nodarbināt pusaudžus, nosaka Ministru kabineta 2008. gada 28. maija noteikumi Nr. 206 “Noteikumi par darbiem, kuros aizliegts nodarbināt pusaudžus, un izņēmumi, kad nodarbināšana

šajos darbos ir atļauta saistībā ar pusaudža profesionālo apmācību". Darbs īpašos apstākļos ir atļauts tikai saistībā ar pusaudža profesionālo apmācību. Ja pusaudzis tiek nodarbināts pastāvīgā darbā un darba vidē ir kaitīgi darba vides riska faktori vai darbs īpašos apstākļos, kuros viņam ir pieļaujams strādāt, tad OVP ir jāveic parastajā kārtībā.

Kas var sniegt slēdzienu par nodarbinātā veselības stāvokļa atbilstību?

Nodarbinātā OVP veic un atzinumu par nodarbinātā veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam sniedz **arodslimību ārsts**. Papildus tam jāatceras: ja persona ir nodarbināta vai viņu paredzēts nodarbināt darbā ar jonizējošā starojuma avotiem, tad slēdzienu par veselības stāvokļa atbilstību var sniegt tikai valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca" (turpmāk – Paula Stradiņa KUS) Aroda un radiācijas medicīnas centra arodslimību ārsts.

Regulāri atjaunots sertificēto arodslimību ārstu saraksts ir pieejams Latvijas Arodslimību ārstu biedrības mājas lapā www.ardodslimibas.lv.

Kāds ir obligāto veselības pārbažu veikšanas princips ārstniecības iestādē?

Lai veiktu OVP, nodarbinātais vai persona pirms darba līguma noslēgšanas vērsas pie arodslimību ārsta, kurš iztaujā cilvēku un aizpilda aptaujas anketu par veselības stāvokli. Aptaujas anketa ir MK 219 4. pielikums, un tā ietver dažādus jautājumus par pārslimotajām slimībām pēdējo triju gadu laikā, lietojamiem medikamentiem, veiktajām operācijām u.c. Sniegto ziņu patiesumu izmeklējamā persona apstiprina ar savu parakstu, bet pati aizpildītā veidlapa tiek iekļauta personas medicīniskajā dokumentācijā.

Ja nepieciešams, arodslimību ārsts var pieprasīt ģimenes ārsta izziņu par veselības pārbažu rezultātiem, lai precizētu aptaujas veidlapā sniegtās ziņas. Lai precizētu darba apstākļus, kādos attiecīgais cilvēks strādā, ārstam ir tiesības no darba devēja pieprasīt darba vides risku novērtējuma rezultātus, kas attiecas uz izmeklējamās personas darba vietu (piemēram, ja cilvēks strādā vai strādās noliktavā par autoiekrāvēja vadītāju, tad ārsts var pieprasīt tikai autoiekrāvēja darba vides riska novērtējuma un veikto mērījumu rezultātus, bet nevar pieprasīt rezultātus par noliktavas vadītāju un krāvēju). Ārstam nav tiesību veikt labojumus tajā OVP kartes sadaļā, ko sagatavojis darba devējs.

Kādi ārsti speciālisti jāapmeklē, kādi laboratoriskie mērījumi un funkcionālie izmeklējumi jāveic?

Arodslimību ārsts savu slēdzienu par nodarbinātā veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam var sniegt tikai pēc tam, kad viņš ir izmeklējis nodarbināto, ja nepieciešams papildus pieprasot un izvērtējot laboratoriskos izmeklējumus un ārstu speciālistu apskates. Tas, kādi laboratoriskie, funkcionālie izmeklējumi veicami un kādu ārstu apmeklējumi nepieciešami, ir atkarīgs gan no paša nodarbinātā veselības stāvokļa, gan no nodarbinātā darba apstākļiem vai, respektīvi, no tā, kādiem kaitīgajiem darba vides faktoriem attiecīgais nodarbinātais ir pakļauts, veicot savus darba uzdevumus. Kādi izmeklējumi un ārstu speciālistu apskates nepieciešamas pamatā nosaka MK 219 1. un 2. pielikums, bet lēmumu par nepieciešamajiem izmeklējumiem pieņem ārsts.

MK 219 minētas divu veidu ārstu speciālistu apskates:

- obligāti nepieciešamās speciālistu apskates – pie šiem speciālistiem tiek nosūtītas visas izmeklējamās personas, kurām OVP kartē minēts attiecīgais kaitīgais faktors (izņemot, ja arodslimību ārsts redz pamatotu iemeslu uz kādu no pārbaudēm nenosūtīt);
- papildus nepieciešamās speciālistu apskates – ja obligāto speciālistu apskatēs iegūtie rezultāti nav pietiekami, lai noteiktu veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam, tad arodslimību ārsts var nosūtīt pie papildu speciālistiem (piemēram, cilvēks strādā augstāk par 1,5 m no zemes, bet apskatē arodslimību ārstam rodas aizdomas, ka izmeklējamai personai ir kāda acu slimība ar izteiktu redzes funkcijas pazemināšanos, tad arodslimību ārsts var nosūtīt attiecīgo personu arī pie acu ārsta, lai gan parastā situācijā cilvēkam, kurš strādā augstāk par 1,5 m no zemes, pie acu ārsta OVP laikā nebūtu jāiet).

Savukārt laboratoriskie un funkcionālie izmeklējumi ir atkarīgi no tā, vai tiek veikta pirmreizējā OVP vai periodiskā OVP. Pirmreizējā pārbaudē veicams vairāk izmeklējumu nekā periodiskajā pārbaudē, tomēr

arī šajā situācijā saglabājas līdzīgs princips ar papildus veicamajiem izmeklējumiem – ja tie ir nepieciešami, tad arodslimību ārsts var uz tiem nosūtīt, tikai visos gadījumos nepieciešams pamatot šos izmeklējumus medicīniskajā dokumentācijā.

Tā, piemēram, ja nodarbinātais strādā ar datoru vairāk nekā divas stundas dienā, tad nodarbinātajam bez arodslimību ārsta ir obligāta konsultācija pie oftalmologa, bet, ja arodslimību ārstam rodas aizdomas par kādu iespējamu balsta–kustību sistēmas slimību, tad cilvēku iespējams nosūtīt arī pie neirologa, bet, ja nepieciešamas specifiskas brilles, – tad pie optometrista. No izmeklējumiem nepieciešams veikt klīnisko asins ainu.

Ņemot vērā, ka laboratorisko izmeklējumu un speciālistu nepieciešamību nosaka arī konkrētā cilvēka veselības stāvoklis, situācijā, kad vairāki nodarbinātie veic vienu un to pašu darbu un ir pakļauti līdzīgiem darba apstākļiem, viņiem, iespējams, ir nepieciešami atšķirīgi izmeklējumi un atšķirīgas ārstu speciālistu konsultācijas.

Kas jāzina par laboratoriskajiem mērījumiem un funkcionālajiem izmeklējumiem?

Lai garantētu veikto mērījumu precizitāti un kvalitāti, speciālos laboratoriskos izmeklējumus (tai skaitā arī smago metālu koncentrācijas noteikšanu organisma biovidēs – asinīs, urīnā u.c.) atļauts veikt tikai akreditētās laboratorijās.

Atsevišķi nepieciešams apskatīt gadījumus, ja pēdējā gada laikā cilvēkam veikta veselības stāvokļa pārbaude, laboratoriskie mērījumi un funkcionālie izmeklējumi. Ja ir veikta kāda no pārbaudēm, uz kurām būtu cilvēku jānosūta, veicot OVP, atkārtoti šo pārbaudi var neveikt. Šādā gadījumā arodslimību ārsts ņem vērā jau veikto pārbaudžu rezultātus, ja tie ir noderīgi veselības stāvokļa novērtēšanai. Tā piemēram, arodslimību ārstam ir jāņem vērā iesniegtie izmeklējumu vai analīžu rezultāti, speciālistu atzinumi, izziņas, t.sk. autovadītāja veselības uzziņa utt.

Kā jārikojas ārstam, ja viņš, veicot veselības pārbaudes, ir konstatējis arodslimību pazīmes?

Ja veselības pārbaudes laikā izmeklējamai personai konstatē arodslimības pazīmes, arodslimību ārsts izsniedz konsultanta atzinumu un pievieno nepieciešamos izmeklējumu rezultātus iesniegšanai ģimenes ārstam. Ģimenes ārsts nosūta izmeklējamu personu uz Paula Stradiņa KUS Aroda un radiācijas medicīnas centru.

Kā jārikojas ārstam, ja ārsts, veicot veselības pārbaudes, ir konstatējis ar darbu nesaistītu slimību?

Ja veselības pārbaudes laikā konstatē ar darbu nesaistītu slimību, kura līdz tam nav bijusi diagnosticēta un netiek ārstēta, izmeklējamai personai papildus izsniedz izrakstu par konstatētajām novirzēm no pieņemto rādītāju normām vai par diagnosticēto slimību un nosūta izmeklējamu personu pie ģimenes ārsta turpmāko izmeklējumu un ārstēšanas vai rehabilitācijas kursa noteikšanai. Par slimībām, kas nav saistītas ar darbu, neveic atzīmi OVP kartē.

Kā jārikojas darba devējam, ja ārsts, veicot veselības pārbaudes, ir sniedzis rekomendācijas par to, kas darbiniekam vai darba devējam būtu jāievēro?

Darba devējam ir jāveic tie pasākumi, kurus arodslimību ārsts ir norādījis OVP kartes 12. punktā "Īpašas piezīmes un ieteikumi". Pēc minēto pasākumu veikšanas darba devējs vai viņa pilnvarota persona veic atzīmi par veiktajiem pasākumiem OVP kartes III sadaļā "Darba devēja veiktie pasākumi atbilstoši obligātās veselības pārbaudes atzinumā norādītajam". Ja OVP kartē 12. punktu arodslimību ārsts nav aizpildījis, darba devējs var neveikt atzīmes veselības pārbaudes kartē.

Kā jārikojas, ja obligātajā veselības pārbaudē ārsts konstatē, ka nodarbinātā veselības stāvoklis neatbilst veicamajam darbam?

Veselības stāvokļa neatbilstība veicamajam darbam OVP kartē var būt norādīta divos gadījumos:

- veselības stāvoklis neatbilst veicamajam darbam uz laiku, kamēr notiek ārstēšana – šādā situācijā nodarbinātais var strādāt citā darbā, neizmantojot darbnespējas lapu. Darba devējs:

Obligātās veselības pārbaudes

- nodrošina nodarbinātajam darba apstākļus bez konkrētā veselībai kaitīgā darba vides faktora ietekmes vai neveic darbu konkrētajos īpašajos apstākļos (uz laiku pārceļ šo nodarbināto citā darbā - piemēram, akūta ādas iekaisuma gadījumā, kas radies no kontakta ar ķīmiskajām vielām, nodarbināto uz laiku pārceļ no ražotnes uz noliktavu, kur ķīmisko vielu nav),
 - ievēro OVP kartes 12. punktā norādītos ieteikumus par darba vides sakārtošanu,
 - OVP kartē norādītajā laikā nosūta nodarbināto uz ārpuskārtas (papildu) veselības pārbaudi (ārpuskārtas OVP termiņš tiek norādīts kartes 12.punktā);
- veselības stāvoklis neatbilst veicamajam darbam; šajā gadījumā darba devējs nodrošina nodarbinātajam darba apstākļus bez konkrētā veselībai kaitīgā darba vides faktora ietekmes vai neveic darbu konkrētajos īpašajos apstākļos (pārceļ šo nodarbināto citā darbā – piemēram, nodarbinātajam paaugstināta asinsspiediena dēļ nav atļauts veikt darbu augstumā, tāpēc nodarbinātais tiek pārcelts darbā par šoferi).

Ja nav iespējams nodarbināto pārcelt citā darbā (piemēram, šādu darbu uzņēmumā nav) vai nodarbinātais nepiekrīt pārcelšanai citā darbā, darba devējam ir jāvadās pēc spēkā esošā LR 20.06.2001. Darba likuma 101. panta pirmās daļas 7. punkta un ceturtais daļas prasībām un ievērojot LR 20.06.2001. Darba likumā noteiktos termiņus, t.i., Darba likums nosaka, ka darba devējam ir tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu 10 dienas iepriekš, ja darbinieks nespēj veikt nolīgto darbu veselības stāvokļa dēļ un to apliecina ārsta atzinums. Izbeidzot darba attiecības, ir jāizmaksā atlaišanas pabalsts, kura apmērs nevar būt mazāks par viena mēneša vidējo izpeļņu.

Citas veselības pārbaudes

Veselības pārbaudes nepieciešams veikt arī nodarbinātajiem, kuri var radīt risku citu cilvēku veselībai. Šādās situācijās piemēro Ministru kabineta 2001. gada 27. novembra noteikumus Nr. 494 "Noteikumi par darbiem, kas saistīti ar iespējamu risku citu cilvēku veselībai un kuros nodarbinātās personas tiek pakļautas obligātajām veselības pārbaudēm". Darbiniekam nepieciešams doties pie sava ģimenes ārsta obligāto veselības pārbaudžu veikšanai, kuru rezultāti tiek atspoguļoti darbinieka medicīniskajā grāmatiņā.

Papildus tam jāatceras, ka nodarbinātajiem, kuru darbs ir saistīts ar transporta līdzekļu vadīšanu, veicot obligātās veselības pārbaudes, jāvadās arī pēc Ceļu satiksmes likuma, kas nosaka šādu veselības pārbaudžu periodiskumu:

- 1) M, A1, A, B1, B un BE kategorijas transportlīdzekļu vadītājiem, kā arī traktortehnikas un citu pašgājēju mašīnu vadītājiem ik pēc 10 gadiem, personām pēc 60 gadu vecuma sasniegšanas – ik pēc 3 gadiem;
- 2) C1, C, D1, D, C1E, CE, D1E un DE kategorijas transportlīdzekļu vadītājiem, kā arī tramvaju un trolejbusu vadītājiem ik pēc 5 gadiem, personām pēc 60 gadu vecuma sasniegšanas – ik pēc trim gadiem.

Papildus tam eksistē arī pirmstermiņa pārbaudes, kuras veic transportlīdzekļa vadītājam, kas sodīts par transportlīdzekļa vadīšanu alkoholisko dzērienu reibumā, narkotisko vai citu apreibinošu vielu iespaidā. Lai transportlīdzekļa vadītājs atgūtu vadīšanas tiesības, viņš Ceļu satiksmes drošības direkcijai iesniedz medicīnisko uzziņu. Lai atgūtu traktortehnikas vadīšanas tiesības, transportlīdzekļa vadītājs šādu uzziņu iesniedz Valsts tehniskās uzraudzības aģentūrai.

Kas vēl ir jāzina par obligāto veselības pārbaudi?

Personām, kuras, veicot darba uzdevumus, var tikt pakļautas jonizējošā starojuma iedarbībai, OVP var veikt tikai Paula Stradiņa KUS Aroda un radiācijas medicīnas centrā.

MK 06.08.2002. noteikumi Nr. 343 "Darba aizsardzības prasības, strādājot ar displeju" nosaka, ka situācijās, kad veselības pārbaudē konstatēts, ka nodarbinātajam nepieciešami darba pienākumu veikšanai piemēroti speciāli medicīniski optiski redzes korekcijas līdzekļi (brilles), darba devējs nodrošina ar tiem attiecīgo nodarbināto. Papildus tam jāatzīst, ka izdevumus, kas saistīti ar brillu lēcu un brillu ietvaru iegādi, kā arī darba brillu izgatavošanu, sedz darba devējs. Kārtību, kādā tiek segtas šīs

izmaksas, pēc iepriekšējām konsultācijām ar nodarbinātajiem darba devējs nosaka darba kārtības noteikumus vai darba koplīgumā, paturot prātā, ka darbam paredzēto brīļu iegādei darba devējs var noteikt ierobežojumus.

Kas kontrolē obligāto veselības pārbaūžu veikšanu?

OVP veikšanu darba vietās kontrolē Valsts darba inspekcija, bet OVP veikšanas kārtības ievērošanu ārstniecības iestādēs kontrolē Veselības inspekcija.

Kāds sods iespējams, ja netiek veiktas obligātās veselības pārbaudes?

Ja darba devējs norādītajā termiņā nav saņēmis arodslimību ārsta aizpildītu OVP karti, viņš ir tiesīgs atstādināt nodarbināto no darba ar rakstveida rīkojumu saskaņā ar LR 20.06.2001. Darba likuma 58. pantu, neizmaksājot darba samaksu par atstādināšanas laiku, līdz nodarbinātais iesniedz darba devējam veselības pārbaudes karti, kurā ir atzīmēts, ka veselības stāvoklis atbilst veicamajam darbam. Nodarbināto nedrīkst atstādināt no darba, ja viņš norādītajā termiņā nav veicis veselības pārbaudi no viņa neatkarīgu objektīvu apstākļu dēļ, par kuru iestāšanās nodarbinātais paziņo darba devējam (piemēram, nepieciešams specifisks izmeklējums, kas nav pieejams viena mēneša laikā, vai darba devējs pats ir tā noslogojis darbinieku, ka viņam nav bijusi iespēja veikt OVP). Jāmin arī, ka OVP veikšanai darba devējam jānodrošina laiks nodarbinātajam darba laikā, jo OVP tiek veikta atbilstoši darba devēja rīkojumam (nodarbinātajam savā brīvā laikā nav jāpilda darba devēja rīkojumi).

Saskaņā ar LR 20.06.2001. Darba aizsardzības likumu darba devējam ir tiesības arī piemērot nodarbinātajiem disciplinārsodus par darba devēja prasību neizpildi, t.sk. darba devējam ir tiesības piemērot disciplinārsodus, ja nodarbinātais savlaikus neveic OVP.

Saskaņā ar LR 20.06.2001. Darba likuma 90. pantā noteikto kārtību darba devējs darbiniekam var piemērot šādus disciplinārsoda veidus:

- rakstveida piezīmi;
- rakstveida rājienu.

Ja uzņēmumā ir izveidota darba samaksas sistēma, kurā papildus darba algai ir noteikta piemaksu sistēma darbinieku stimulēšanai, tad kā vienu no piemaksas samazināšanas iemesliem var minēt darbinieka vainas dēļ savlaikus neveiktu OVP.

Saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 41. pantu par darba aizsardzību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumiem iespējams uzlikt naudas sodus – par nodarbinātā nenosūtīšanu veikt OVP, ja normatīvajos aktos tās paredzētas:

- darba devējam-fiziskajai personai no simts līdz divi simti piecdesmit latiem,
- darba devējam-juridiskajai personai no piecsimt līdz septiņsimt piecdesmit latiem.

Kur un kādā veidā var saņemt informāciju un konsultācijas?

- ❖ LR Labklājības ministrijas Darba departamentā
Skolas ielā 28, Rīgā, LV-1331
Tālrunis 67021526
www.lm.gov.lv

- ❖ Valsts darba inspekcijā
K.Valdemāra ielā 38, k.-1, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67186522, 67186523
www.vdi.gov.lv
vai Valsts darba inspekcijas reģionālajās inspekcijās

- ❖ Latvijas Darba devēju konfederācijā
Baznīcas iela 25-3, Rīga, LV 1010
Tālrunis 67225162
www.lddk.lv

- ❖ Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībā
Bruņinieku ielā 29/31, Rīgā, LV – 1001
Tālrunis 67270351, 67035960
www.lbas.lv

- ❖ RSU Darba drošības un vides veselības institūtā
Dzirciema ielā 16, Rīgā, LV – 1007
Tālrunis 67409139
www.rsu.lv/ddvvi

Plašāka informācija par darba aizsardzību Latvijā www.osha.lv.

Šis materiāls ir sagatavots ar Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūras atbalstu kā daļa no darba aizsardzības preventīvo pasākumu plāna.

Materiālu aktualizēja Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūts 2011.gada jūnijā. Bezmaksas izdevums.

Materiāla identifikācijas Nr. 73-2011.

Piemēri obligāto veselības pārbažu dokumentācijas sagatavošanai

Lai darba devējiem atvieglotu pareizu OVP organizēšanas darbu, kā arī OVP karšu izstrādi, tālāk ir aprakstīti divi Latvijas apstākļiem tipiski darba vides piemēri – darbs birojā un darbs kokapstrādē.

1. piemērs. Obligātā veselības pārbaude biroja darbiniekiem

Darbiniece leva Ose strādā birojā par administratori. Lielākā darba laika daļa tiek pavadīta biroja telpās, strādājot ar datoru, dažāda veida dokumentiem, kā arī atbildot uz telefona zvaniem.

Veicot darba vides risku izvērtēšanu, tika konstatēti kaitīgie faktori, kuri, iespējams, varētu radīt risku darbiniecei:

- mikroklimats;
- apgaismojums;
- darbs ar datoru - darbs piespiedu pozā, lokāls muskuļu sasprindzinājums, vienveidīgas kustības, redzes sasprindzinājums.

Lai objektīvi izvērtētu iespējamus riska faktoros, tika veikti laboratoriskie mērījumi.

Mērījumu rezultāti:

Lokālais apgaismojums darba vietā: 450 lx

Mikroklimats: gaisa relatīvais mitrums 42%; temperatūra +20,7°C; gaisa plūsmas ātrums 0,07 m/sek.

Darbiniecei jāveic šādas obligātās veselības pārbaudes:

MK 10.03.2009. noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” pielikuma un punkta numurs	Darba vides faktori	Veselības pārbažu biežums
1. pielikuma 4.11. punkts	Darbs ar datoru (darbs ar displejiem un darbstacijām)	Vienu reizi trijos gados

Balstoties uz informāciju, kas iegūta, veicot darba vides riska novērtējumu, un uz MK 10.03.2009. noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” prasībām, tika sagatavota OVP karte (piemērā dota tikai tā kartes daļa, ko aizpilda darba devējs vai viņa pilnvarota persona).

OBLIGĀTĀS VESELĪBAS PĀRBAUDES KARTE

I. Norīkojums uz obligāto veselības pārbaudi

(ārstniecības iestādes nosaukums) (norāda, ja nepieciešams)

1. Darba devējs (nosaukums, adrese, tālrunis): **SIA "AAA", Saules iela 46/48, Rīga, tālr.: 67357086**
2. Personas vārds, uzvārds: **Ieva Ose**
3. Personas kods: **120874-12309**
4. Dzīvesvieta: **Prūšu iela 45-17, Rīga**
5. Profesija: **biroja administratore**
6. Veselībai kaitīgie darba vides faktori:
darbs ar datoru (darbs ar displejiem un darbstacijām) (saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” 1. pielikuma 4.11. punktu)

7. Īpašie darba apstākļi: **Nav**
(saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” 2. pielikuma ____ punktu)

8. Darba stāžs 6. punktā minētajos veselībai kaitīgajos darba vides apstākļos: 14 gadi
gadi, mēneši

9. Darba stāžs 7. punktā minētajos īpašajos darba apstākļos: nav
gadi, mēneši

10. Ieva Ose tiek norīkota uz obligāto veselības
(vārds, uzvārds)

pārbaudi (atbilstošo pasvītrot):

- 10.1. pirmreizējo veselības pārbaudi,
- 10.2. ārpuskārtas veselības pārbaudi (iemesls _____),
- 10.3. periodisko veselības pārbaudi.**

Darba devējs vai viņa pilnvarota persona:

Amats: Darba aizsardzības daļas vadītājs

Paraksts un tā atšifrējums: /Kārlis Puke/

Datums: 01.06.2011.

Zīmogs:

II. Atzinums par personas veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam

11. Personas veselības stāvokļa novērtējums (atbilstošo pasvītrot):

11.1. veselības stāvoklis atbilst veicamajam darbam;

11.2. veselības stāvoklis neatbilst veicamajam darbam;

11.3. konstatētas arodslimības pazīmes.

12. Īpašas piezīmes un ieteikumi darba devējam

Darbs pie datora ar brillēm.

Arodslimībās sertificēts ārsts: Līga Kalniņa

Paraksts un tā atšifrējums:

Datums: 15.06.2011.

Ārstniecības iestādes zīmogs

III. Darba devēja veiktie pasākumi atbilstoši obligātās veselības pārbaudes atzinumā norādītajam

Nodarbinātais informēts par kārtību, kā SIA "AAA" tiek apmaksāta brīļu iegāde (koplīguma 26.punkts).

Darba devējs vai viņa pilnvarota persona: Kārlis Puķe

Amats: Darba aizsardzības daļas vadītājs

Paraksts un tā atšifrējums _____ /Kārlis Puķe/

Datums: 28.06.2011.

Zīmogs

2. piemērs. Obligātā veselības pārbaude kokapstrādē strādājošam darbiniekam

Darbinieks Jānis Kļaviņš strādā galdniecības cehā, veicot kokmateriālu apstrādes (zāģēšanas un lakošanas) un koka detaļu kraušanas darbus. Apmēram pusi sava darba laika viņš strādā ar zāģi, vienu trešo daļu no darba laika lako koka detaļas un atlikušo darba laiku veic kokmateriālu kraušanas darbus ar elektrokāru.

Darba vides riska faktori, strādājot ar galdniecības zāģi:

- troksnis;
- koksnes putekļi (priedes koks), iedarbības ilgums katru dienu 6 stundas;
- plaukstas un rokas vibrācija;
- fiziskas pārslodzes (darbs piespiedu pozā – stāvus, periodiska noliekšanās, vienveidīgas kustības);
- apgaismojums;
- mikroklimats.

Lai objektīvi izvērtētu iespējamos riska faktoros, tika veikti laboratoriskie mērījumi.

Mērījumu rezultāti:

Koksnes putekļi: $3,68 \pm 0,2 \text{ mg/m}^3$ (ekspozīcijas indekss $EI = C/AER = 3,68/6 = 0,61$)

Troksnis: $L_{Aeq,T} = 89,6 \text{ dB(A)}$; $L_{EX,8h} = 87,6 \text{ dB (A)}$

Plaukstas un rokas vibrācija: $1,3 \text{ m/s}^2$

Apgaismojums: 470 lx

Mikroklimats: gaisa relatīvais mitrums 34%; temperatūra $+18,4^\circ\text{C}$; gaisa plūsmas ātrums 0,18 m/sek.

Pēc riska faktoru izvērtēšanas, strādājot ar galdniecības zāģi, darbiniekam būtu jāveic šādas obligātās veselības pārbaudes:

MK 10.03.2009. noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” pielikuma un punkta numurs	Darba vides faktori	Veselības pārbažu biežums (ņemot vērā veikto mērījumu rezultātus)
1. pielikuma 2.2. punkts	Augu izcelsmes putekļi (koka)	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 4.5. punkts	Troksnis virs 85 dB (A)	Vienu reizi gadā
1. pielikuma 4.7. 1.punkts	Plaukstas–rokas vibrācija	Nav jāveic
1. pielikuma 4.9.2. punkts	Atrašanās piespiedu pozā ilgāk nekā 50% no darba laika, lokāls muskuļu sasprindzinājums, t.sk. darbs, stāvot kājās	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 4.9.4. punkts	Bieža, periodiska, atkārtota noliekšanās	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 4.9.5. punkts	Biežas, monotonas, atkārtotas kustības; darbs, kas saistīts ar ilgstošu un intensīvu lokālu muskuļu sasprindzinājumu, t.sk. darbs ar rokām un rokas instrumentiem	Vienu reizi trijos gados

Darba vides riska faktori, lakojoš koka detaļas:

- ķīmiskās vielas - 1 reizi nedēļā 6 stundas;
- fiziskas pārslodzes (darbs piespiedu pozā, lokāls muskuļu sasprindzinājums);
- apgaismojums;
- mikroklimats.

Lai objektīvi izvērtētu iespējamos riska faktoros, tika veikti laboratoriskie mērījumi, tai skaitā noteiktas darba vides gaisā esošo ķīmisko vielu koncentrācijas.

Mērījumu rezultāti

Ķīmiskās vielas:

Toluols: $180,0 \pm 45 \text{ mg/m}^3$ (eksponēcijas indekss $EI = C/AER = 180/50 = 3,6$)

Butilacetāts: $143,7 \pm 36 \text{ mg/m}^3$ (eksponēcijas indekss $EI = C/AER = 143,7/200 = 0,71$)

Metilmetaakrilāts: $18,2 \pm 4,5 \text{ mg/m}^3$ (eksponēcijas indekss $EI = C/AER = 18,2/10 = 1,8$)

Apgaismojums: 345 lx

Mikroklimats: gaisa relatīvais mitrums 27%; temperatūra +23,2°C; gaisa plūsmas ātrums 0,15 m/sek.

Pēc riska faktoru izvērtēšanas, veicot lakošanas darbus, darbiniekam būtu jāveic šādas obligātās veselības pārbaudes:

MK 10.03.2009. noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” pielikuma un punkta numurs	Darba vides faktori	Veselības pārbaūžu biežums (ņemot vērā veikto mērījumu rezultātus)
1. pielikuma 1.6.2.2. punkts	Aromātiskie ogleņūdeņraži (toluols)	Vienu reizi gadā
1. pielikuma 1.10.2. punkts	Esteri, t.sk. etilacetāts, butilacetāts	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 1.13.4.1. punkts	Akrila materiāli	Vienu reizi gadā
1. pielikuma 4.9.2. punkts	Atrašanās piespiedu pozā ilgāk nekā 50% no darba laika, lokāls muskuļu sasprindzinājums, t.sk. darbs, stāvot kājās	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 4.9.5. punkts	Biežas, monotonas, atkārtotas kustības; darbs, kas saistīts ar ilgstošu un intensīvu lokālu muskuļu sasprindzinājumu, t.sk. darbs ar rokām un rokas instrumentiem	Vienu reizi trijos gados

Darba vides riska faktori, pārvietojot materiālus ar elektrokāra palīdzību:

- visa ķermeņa vibrācija;
- plaukstas–rokas vibrācija;
- fiziska pārslodze (darbs piespiedu pozā – sēdus).

Lai objektīvi izvērtētu iespējamus riska faktorus, tika veikti laboratoriskie mērījumi.

Mērījumu rezultāti

Visa ķermeņa vibrācija: 0,35 m/s²

Plaukstas–rokas vibrācija: 1,91 m/s²

Pēc riska faktoru izvērtēšanas, pārvietojot materiālus ar elektrokāra palīdzību, darbiniekam būtu jāveic šādas obligātās veselības pārbaudes:

MK 10.03.2009. noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” pielikuma un punkta numurs	Darba vides faktori un darbi īpašos apstākļos	Veselības pārbaūžu biežums
1. pielikuma 4.7.1. punkts	Plaukstas–rokas vibrācija	Nav jāveic
1. pielikuma 4.7.2. punkts	Visa ķermeņa vibrācija	Nav jāveic
1. pielikuma 4.9.5. punkts	Atrašanās piespiedu pozā ilgāk nekā 50% no darba laika, lokāls muskuļu sasprindzinājums, t.sk. darbs, stāvot kājās	Vienu reizi trijos gados

Obligātās veselības pārbaudes

2. pielikuma 11. punkts	Autoiekrāvēju un motobloku vadīšana	Līdz 60 gadu vecumam – reizi piecos gados; no 60 gadu vecuma – reizi trijos gados. Ja vienlaikus nodarbinātajam ir transporta līdzekļa vadītāja apliecība, šī veselības pārbaude nav jāveic
-------------------------	-------------------------------------	---

Kopsavilkums

Izvērtējot visus darba vides riska faktorus, kuri ir sastopami darbinieka Jāņa Kļaviņa darba vietās, ir jāveic šādas veselības pārbaudes:

MK 10.03.2009. noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” pielikuma un punkta numurs	Darba vides faktori	Veselības pārbaūžu biežums (ņemot vērā veikto mērījumu rezultātus)
1. pielikuma 1.6.2.2. punkts	Aromātiskie ogleņūdeņraži (toluols)	Vienu reizi gadā
1. pielikuma 1.10.2. punkts	Esteri, t.sk. etilacetāts, butilacetāts	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 1.13.4.1. punkts	Akrila materiāli	Vienu reizi gadā
1. pielikuma 2.2. punkts	Augu izcelsmes putekļi (koka)	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 4.5. punkts	Troksnis virs 85 dB (A)	Vienu reizi gadā
1. pielikuma 4.9.2. punkts	Atrašanās piespiedu pozā ilgāk nekā 50% no darba laika, lokāls muskuļu sasprindzinājums, t.sk. darbs, stāvēt kājās	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 4.9.4. punkts	Bieža, periodiska, atkārtota noliekšanās	Vienu reizi trijos gados
1. pielikuma 4.9.5. punkts	Biežas, monotonas, atkārtotas kustības; darbs, kas saistīts ar ilgstošu un intensīvu lokālu muskuļu sasprindzinājumu, t.sk. darbs ar rokām un rokas instrumentiem	Vienu reizi trijos gados
2. pielikuma 11. punkts	Autoiekrāvēju un motobloku vadīšana	Līdz 60 gadu vecumam – reizi piecos gados; no 60 gadu vecuma – reizi trijos gados. Ja vienlaikus nodarbinātajam ir transporta līdzekļa vadītāja apliecība, šī veselības pārbaude nav jāveic

Balstoties uz kopsavilkumu un uz MK 10.03.2009. noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” prasībām, tika sagatavota OVP karte pirmajam gadam (piemērā dota tikai tā kartes daļa, ko aizpilda darba devējs vai viņa pilnvarota persona).

OBLIGĀTĀS VESELĪBAS PĀRBAUDES KARTE

I. Norīkojums uz obligāto veselības pārbaudi

(ārstniecības iestādes nosaukums) (norāda, ja nepieciešams)

1. Darba devējs (nosaukums, adrese, tālrunis): **SIA "Sprungulis", Liepājas iela 13, Rīga, tālr.: 67658930**
2. Personas vārds, uzvārds: **Jānis Kļaviņš**
3. Personas kods: **250166-11472**
4. Dzīvesvieta: **Bauskas iela 117-46, Rīga**
5. Profesija: **galdnieks**
6. Veselībai kaitīgie darba vides faktori (saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” 1. pielikuma ___ . punktu):
 - Aromātiskie ogļūdeņraži (toluols)** (saskaņā ar 1. pielikuma 1.6.2.2. punktu):
 - nākamā pārbaude jāveic pēc 1 gada;
 - iedarbības veids – ieelpošana, uzsūkšanās caur ādu, norīšana, kontakts ar ādu un acu gļotādu;
 - iedarbības ilgums – 1/3 no darba laika;
 - koncentrācija darba vides gaisā - 180,0±45mg/m³;
 - Esteri, tai skaitā butilacetāts** (saskaņā ar 1. pielikuma 1.10.2. punktu):
 - nākamā pārbaude jāveic pēc 3 gadiem;
 - iedarbības veids – ieelpošana, norīšana, kontakts ar ādu un acu gļotādu;
 - iedarbības ilgums – 1/3 no darba laika;
 - koncentrācija darba vides gaisā - 143,7±36mg/m³;
 - Akrila materiāli, t.sk. metilmetaakrilāts** (saskaņā ar 1. pielikuma 1.13.4.1. punktu):
 - nākamā pārbaude jāveic pēc 1 gada;
 - iedarbības veids – ieelpošana, norīšana, kontakts ar ādu un acu gļotādu;
 - iedarbības ilgums – 1/3 no darba laika;
 - koncentrācija darba vides gaisā - 18,2±4,5mg/m³;
 - Augu izcelsmes putekļi (koka)** (saskaņā ar 1. pielikuma 2.2. punktu):
 - nākamā pārbaude jāveic pēc 3 gadiem;
 - iedarbības veids – ieelpošana, kontakts ar ādu;
 - iedarbības ilgums – ½ no darba laika;
 - koncentrācija darba vides gaisā - 3,68±0,2 mg/m³.
 - Troksnis virs 85 dB (A)** (saskaņā ar 1. pielikuma 4.5. punktu) – nākamā pārbaude jāveic pēc 1 gada;
 - Atrašanās piespiedu pozā ilgāk nekā 50% no darba laika, lokāls muskuļu sasprindzinājums, tajā skaitā darbs, stāvot kājās** (saskaņā ar 1. pielikuma 4.9.2. punktu)
 - Bieža, periodiska, atkārtota noliekšanās** (saskaņā ar 1. pielikuma 4.9.4. punktu)
 - Biežas, monotonas, atkārtotas kustības; darbs, kas saistīts ar ilgstošu un intensīvu lokālu muskuļu sasprindzinājumu, tajā skaitā darbs ar rokām un rokas instrumentiem** (saskaņā ar 1. pielikuma 4.9.5. punktu)

7. Īpašie darba apstākļi:

Autoiekrāvēju un motobloku vadīšana (saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” 2. pielikuma 11. punktu)

8. Darba stāžs 6. punktā minētajos veselībai kaitīgajos darba vides apstākļos: **17 gadi**

gadi, mēneši

Obligātās veselības pārbaudes

9. Darba stāžs 7. punktā minētajos īpašajos darba apstākļos: 12 gadi
gadi, mēneši

10. Jānis Klaviņš tiek norīkots uz obligāto veselības
(vārds, uzvārds)

pārbaudi (atbilstošo pasvītrot):

- 10.1. pirmreizējo veselības pārbaudi,
- 10.2. ārpuskārtas veselības pārbaudi (iemesls _____),
- 10.3. periodisko veselības pārbaudi.**

Darba devējs vai viņa pilnvarota persona:

Amats: Darba aizsardzības daļas vadītājs

Paraksts un tā atšifrējums: /Uldis Bērziņš/

Datums: 01.06.2011.

Zīmogs:

II. Atzinums par personas veselības stāvokļa atbilstību veicamajam darbam

11. Personas veselības stāvokļa novērtējums (atbilstošo pasvītrot):

- 11.1. veselības stāvoklis atbilst veicamajam darbam;
- 11.2. veselības stāvoklis neatbilst veicamajam darbam;
- 11.3. konstatētas arodslimības pazīmes.

12. Īpašas piezīmes un ieteikumi darba devējam

Arodslimībās sertificēts ārsts: Līga Kalniņa

Paraksts un tā atšifrējums:

Datums: 15.06.2011.

Ārstniecības iestādes zīmogs

III. Darba devēja veiktie pasākumi atbilstoši obligātās veselības pārbaudes atzinumā norādītajam

Darba devējs vai viņa pilnvarota persona: Uldis Bērziņš

Obligātās veselības pārbaudes

Amats: Darba aizsardzības daļas vadītājs

Paraksts un tā atšifrējums _____ /Uldis Bērziņš/

Datums: 28.06.2011.

Zīmogs